

Odgoj za vrijednosti putem dječjega likovnog stvaralaštva: Vrijednosti u likovnim radovima u zbornicima Susreta hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva “Stjepan Kranjčić” od 2012. do 2021. godine

Burai, Renata; Šimrak, Robert; Radoš, Goran

Source / Izvornik: **Obnovljeni Život : časopis za filozofiju i religijske znanosti, 2023, 78, 25 - 40**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.31337/oz>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:978244>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**



Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)



Odgoj za vrijednosti putem dječjega likovnog stvaralaštva

Vrijednosti u likovnim radovima u zbornicima Susreta hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva “Stjepan Kranjčić” od 2012. do 2021. godine

Renata Burai*, Robert Šimrak**, Goran Radoš***

Sažetak

Promicanje duhovnoga, moralnoga, društvenoga i kulturnoga razvoja mladih zadaća je koja se provodi putem odgojno–obrazovnih i drugih društvenih institucija. Cilj ovoga istraživanja bio je identificirati koje su vrijednosti učenici osnovnoškolskoga uzrasta iskazali svojim likovnim radovima objavljenima u zbornicima temeljem natječaja Susret dječjega duhovnoga, književnoga i likovnoga stvaralaštva “Stjepan Kranjčić” od 2012. do 2021. godine.

Ključne riječi: Stjepan Kranjčić; Dječji Kranjčić; odgoj; vrijednosti; odgoj za vrijednosti; vizualna komunikacija; likovna komunikacija

Uvod

Vrijednosti usmjeravaju život. Odgoj za vrijednosti temeljna je djelatnost obitelji, škole i lokalne zajednice uključene u odgoj i obrazovanje mladih. Udruga za promicanje znamenitih Križevčana “Dr. Stjepan Kranjčić”, skraćeno Udruga “Dr. Stjepan Kranjčić” (dalje: Udruga) osnovana je 1. listopada 2007. godine. Budući da je Udruga utemeljena ponajprije zbog Stjepana Kranjčića, po njemu je i dobila ime. Njezina vrijednosna orijentacija usmjerena je duhovnim, kršćanskim i općeljudskim vrijednostima, a svojim djelovanjem promiče navedene vrijednosti kroz niz aktivnosti. Ističe se raznolikim programima. Posebno u njezinu radu

* Doc. dr. sc. Renata Burai, Akademija likovnih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu. Adresa: Ilica 85, 10000 Zagreb, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5634-2996>.

E–adresa: renata.burai@alu.unizg.hr

** Prof. dr. art. Robert Šimrak, Akademija likovnih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu. Adresa: Ilica 85, 10000 Zagreb, Hrvatska. <https://orcid.org/0000-0001-5531-1023>. E–adresa: robert.simrak@alu.unizg.hr

*** Dr. sc. Goran Radoš, poslijedoktorand, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Adresa: Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7701-7199>. E–adresa: grados@hrstud.hr

možemo izdvojiti projekte: Dani hrvatskih svetaca i blaženika, Susret hrvatskoga duhovnoga književnoga stvaralaštva “Stjepan Kranjčić” i Susret hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva “Stjepan Kranjčić” (tzv. Dječji Kranjčić). Dječji Kranjčić jedini je natječaj za dječje duhovno, književno i likovno stvaralaštvo u Hrvatskoj za djecu osnovnih škola. Od 2012. godine provodi se u razdoblju od 15. listopada do 15. prosinca. Od početka projekta organizatori su Udruga i Osnovna škola Ljudevita Modeca iz Križevaca. Susreti potiču stvaranje suvremenih dječjih duhovnih književnih (poezija, proza, igrokazi) i likovnih radova protkanih duhovnim, kršćanskim¹ i odgojnim vrijednostima. Temu natječaja usklađenu s vrijednostima koje promiče Udruga svake godine predlažu organizatori.

Vrijednosti nam pokazuju ne samo kakvu djecu i ljude želimo, nego i prema kakvom društvu težimo. Stoga u ovom radu polazimo od kršćanskih vrijednosti te od najviših vrijednosti ustavnoga poretka Hrvatske: slobode, jednakosti, nacionalne ravnopravnosti i ravnopravnosti spolova, mirotvorstva, socijalne pravde, poštivanja čovjeka, nepovredivosti vlasništva, očuvanja prirode i čovjekova okoliša, vladavine prava i demokratski višestranačkoga sustava. Te su vrijednosti dio Nacionalnoga kurikulum za rani i predškolski odgoj (NN 05/15) i Prijedloga nakon javne rasprave 2017. Nacionalnoga kurikulum osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. Prema tomu, u odgoju je posebna pozornost pridana upravo vrijednostima: znanju, identitetu, humanizmu, toleranciji, odgovornosti, autonomiji, kreativnosti, solidarnosti, integritetu, poštivanju, zdravlju i poduzetnosti, koje su vodilja u osmišljavanju aktivnosti i planova za prijenos tih vrijednosti putem raznih aktivnosti organiziranih s ciljem njihove promocije i usvajanja. Sve su to vrijednosti koje treba promicati kroz odgojno–obrazovno djelovanje u obitelji, školi i lokalnoj zajednici. Promicanje duhovnoga, moralnoga, društvenoga i kulturnoga razvoja mladih zadaća je koja može biti ostvarivana kroz niz aktivnosti, kroz sve školske predmete, kroz književne, dramske, sportske i likovne radionice te druge aktivnosti u slobodno vrijeme. Univerzalne, duhovne, političke, materijalne, kulturne i vitalne vrijednosti prenose se planirano i sustavno kroz cijelo formativno razdoblje. Ostvarivanje navedenih vrijednosnih ciljeva podrazumijeva suradnju svih koji u tom procesu sudjeluju, jer samo na taj način, zajedničko usmjerenim djelovanjem mogu biti postignuti postavljeni ciljevi. Udruga svojim djelovanjem kroz natječaje Dječjega Kranjčića djecu osnovnoškolske dobi usmjerava prema pozitivnim vrijednostima te potiče na kreativno, književno i likovno izražavanje. U deset godina susreta dječjega duhovnoga, književnoga i likovnoga stvaralaštva obrađene su teme koje promiču sve navedene vrijednosti. Tako primjerice teme majke, oca, učitelja, ljepote, blaženika i svetaca, skromnosti i dr. djecu potiču da svojim radovima promoviraju duhovne i društveno–humanističke vrijednosti.

Cilj ovoga istraživanja bio je identificirati koje su vrijednosti učenici osnovnoškolskoga uzrasta iskazali u svojim likovnim radovima objavljenima u zbornicima Dječjega Kranjčića od 2012. do 2021. godine. Zadaće istraživanja bile

1 Pod kršćanskim vrijednostima podrazumijevamo opće humane vrijednosti, solidarnost, dostojanstvo ljudske osobe, opće dobro i ljubav (Kovačević, 2014, 223).

su utvrditi broj objavljenih dječjih likovnih radova te sistematizirati vrijednosti koje su djeca u njima prikazala. U radu su dane i smjernice odgoju za vrijednosti putem vizualne i likovne komunikacije.

1. O vrijednostima

Teorije vrijednosti ovise o znanstvenom području s kojega se razmatraju. Postoje razni pogledi na njih: filozofski, sociološki, antropološki, pedagoški i dr. »Može se reći da postoje dvije glavne skupine definicija pojma vrijednosti — prema jednoj se vrijednosti grupiraju u različite kategorije, kao što su npr. moralne, obrazovne, estetske, socijalne, političke, religijske, intelektualne, kulturne, ekonomske itd. [...], dok prema drugoj 'na sve se vrijednosti gleda kao na moralne vrijednosti' [...] Odnos moralnosti i vrijednosti tako je tijesno povezan da ih je gotovo nemoguće odvojiti, pa prema nekim autorima, još od Aristotela, sve se vrijednosti smatraju podvrstama moralnosti, koja je pak temeljna vrijednost« (Rakić i Vukušić, 2010, 772–773).

U svojoj teoriji vrijednosti Milton Rokeach 1973. navodi kako su one »kognitivna reprezentacija individualnih potreba i društvenih i institucionalnih zahtjeva te navodi kako svi ljudi posvuda posjeduju iste vrijednosti do određenoga stupnja, tj. ističe kako su vrijednosti trajna vjerovanja da su određeni načini ponašanja osobno ili društveno poželjniji od suprotnih načina ponašanja« (Sablić i Blažević, 2015, 35). »Rokeach je vrijednosti definirao kao trajna vjerovanja o tome da su određeni načini ponašanja, ili krajnja stanja postojanja, osobno ili društveno poželjniji od oprečnih ili suprotnih načina ponašanja ili stanja« (Ferić, 2007, 4). Prema njemu svaki čovjek posjeduje vrijednosti. »Rokeach je dijelio vrijednosti na instrumentalne (one koje se odnose na poželjna ili idealizirana ponašanja) i terminalne (poželjna krajnja stanja) — a koje su, iako međusobno povezane, ipak organizirane u zasebne hijerarhijske sustave« (Ferić, 2007, 4).

»Shalom H. Schwarz tvorac je teorije zajedničkih ljudskih vrijednosti« (Brković i Bušljeta Kardum, 2021, 120). Za njega vrijednosti predstavljaju poželjne ciljeve, različite važnosti, koji djeluju kao usmjeravajuća načela u čovjekovu životu. Schwarz navodi deset motivacijskih tipova vrijednosti određenih ciljevima i vrijednostima koje ih predstavljaju. »Motivacijski ciljevi proizlaze iz tri univerzalna zahtjeva ljudskoga postojanja (bioloških potreba, potreba za usklađenom socijalnom interakcijom te potreba za opstankom i funkcioniranjem grupa« (Ferić, 2007, 6).

Prema Kluckhohnu vrijednosti su »eksplicitno ili implicitno shvaćanje svojstveno pojedincu i karakteristično za grupu, nečeg poželjnog, što utječe na selekciju prikladnih načina, sredstava i ciljeva akcije« (Miliša et al., 2015, 9). Kao takve, vrijednosti utječu na ponašanje, međuljudske odnose i odgoj. »Isti autor uočava tri elementa vrijednosti — afektivni (vrijednosti kao poželjnost), kognitivni (vrijednosti kao koncepcija) i konativni (vrijednosti kao kriterij selekcije)« (Miliša et al., 2015, 9–10). Smatra da su tako definirane vrijednosti podložne promjenama.

Danas prevladavaju dva glavna pristupa u poučavanju vrijednosti. To su izravni i neizravni pristup te “preskriptivan” i “deskriptivan” (Rakić i Vukušić, 2010, 775). Izravan ili preskriptivan pristup podrazumijeva izravno poučavanje temeljnih moralnih vrijednosti koje se smatraju zajedničkim svim ljudima. Najčešće se ovaj pristup veže uz odgoj karaktera. Ne stavlja se toliko naglasak na analizu tih vrijednosti koliko na ohrabrivanje učenika da se ponašaju u skladu s njima. Neizravan, ili deskriptivni pristup stavlja naglasak na kritičko i kreativno razmišljanje, rješavanje problema i zaključivanje, što omogućuje djeci da sama uvide što je moralno i ispravno (Rakić i Vukušić, 2010, 775–776). »Neizravni ili deskriptivni, tj. kognitivno–razvojni pristup, unutar sebe sadrži nekoliko metoda koje polaze od zajedničkoga stajališta da je najbolji način poučavanja vrijednosti ili moralnog obrazovanja poticanjem i razvojem razmišljanja te da bi učenici trebali sami razviti svoje vrijednosti« (Rakić i Vukušić, 2010, 777–778). Predstavnik tog teorijskoga pristupa Kohlbergova je metoda moralnoga razmišljanja. Ta se metoda temelji na raspravi o moralnim dvojabama. Na taj se način kod učenika potiče razvoj moralnoga prosuđivanja. Prema Kohlbergu, moralni razvoj djece temelji se na Piagetovoj² teoriji o stupnjevima kognitivnoga razvoja djece. Unutar neizravnoga pristupa metoda je koja smatra da je »proces vrednovanja unutarnji i relativan i ne pretpostavlja nikakav univerzalni skup vrijednosti« (Rakić i Vukušić, 2010, 778). Na temelju te metode “razjašnjavanja vrijednosti” učenici putem rasprave promišljaju vlastite vrijednosti. Oni ne prihvataju vrijednosti koje su im se nametnute izvana. Usmjerenost je te metode na razvoj kritičkoga razmišljanja. Pojedincu je na taj način omogućeno uspoređivanje različitih vrijednosti, analiza vlastitih i tuđih ponašanja, a pomaže u pronalaženju i usvajanju vlastita niza vrijednosti kojima će se rukovoditi (Rakić i Vukušić, 2010, 778).

Za Antu Vukasovića vrijednosti su ideal kojemu težimo. Smatra da se temeljne ljudske vrijednosti promiču odgojem putem kojega se formira vrijednosno orijentiran pojedinac. Prema njemu »glavna svrha odgoja je izgrađena *osobnost* koju obilježava istinski humanizam, smisao za vrijednosti, čovjekoljublje i ukrašavaju najplemenitije ljudske odlike« (Vukasović, 2010, 99). »Bez osjećaja za vrijednosti, bez vrijednosnih kriterija i doživljaja izgubio bi čovjek sposobnost ljudskog vrednovanja, nestao bi osjećaj ljudskosti, ljudskoga dostojanstva, potamnili bi ljudski ideali, iščezla bi čovječnost, to bitno ljudsko određenje« (Vukasović, 2010, 100). U kontekstu odgoja i obrazovanja nerijetko se ističe važnost moralnih vrijednosti i ciljeva utemeljenih na prosudbi dobrog i lošega, ispravnoga i neispravnoga, poželjnoga i nepoželjnoga ponašanja prema drugim ljudima i sebi samomu, prema ljudskom stvaralaštvu i prirodi u određenom društveno–kulturnom okruženju, »što rezultira htijenjem, djelovanjem, odnosom, stavovima, vrednovanjem, kriterijima razlikovanja dobra i zla, vrijednosnim definicijama, prosudbama, uputama i zahtjevima što treba činiti, a što ne« (Skledar, 1998, 108).

2 »Jean Piaget smatrao je da sva djeca prolaze kroz iste stupnjeve kognitivnog razvoja jednakim redoslijedom. Postoje četiri takva općenita stupnja ili perioda« (Vasta et al., 1997, 35). To su senzomotorički, predoperacijski, konkretnih operacija i formalnih operacija.

Ewald Terhart (2001, 174–179) navodi pet različitih pristupa moralnomu odgoju, kao i njihove “metodičke” posljedice. Prvi je “moralni odgoj kao prenošenje vrijednosti”, koji »obilježava usmjerenost na pred-postavljeni kodeks obvezatnih normi i vrijednosti te kataloge vrline i propise o ponašanju koji na njemu počivaju«. On se odgojem prenosi mladomu naraštaju da bi mu stvorio osjećaj dužnosti i orijentaciju vrijednosti. Drugi je pristup “moralni odgoj kao razjašnjavanje vrijednosti”, koji polazi od »postavke da svaki pojedinac ima pravo na izbor osobnih preferencija te da odgoj ima zadaću pomoći djeci i mladeži u razjašnjavanju i odlučivanju o osobnim vrijednostima«. Polazi od pojedinca, a cilj mu je oblikovanje jasnoga osobnoga obrasca vrijednosti. Pojedinca moralnim odgojem treba dovesti do spoznaje vlastitih prioriteta. “Moralni odgoj kao analiza vrijednosti” temelji se na ideji da se mladima pretpostavke i posljedice moralnih odluka analitički razjasne, a da se pri tom sadržajno ne utječe na njihove odluke. Mladež se želi osposobiti »za rješavanje vrijednosnih problema logičkim, zatim analitičkim mišljenjem i znanstveno utemeljenim istraživanjima«. Strategije koje se pri tom mogu koristiti su razgovor, argumentiranje, tvorba pojmova, igre i osvještavanja. Četvrti je pristup o kojem Terhart govori “moralni odgoj kao povećanje razine moralne rasudne moći”. On se temelji na Kohlbergovim postavkama. Stajalište je temeljeno na mišljenju da se moralna rasudna moć kod mladih razvija u šest stupnjeva: »1. usmjerenost na kaznu i poslušnost, 2. instrumentalno–relativistička usmjerenost, 3. usmjerenost na odobravanje određene osobe, 4. usmjerenost na zakon i red, 5. legalistička usmjerenost/društveni ugovor, 6. usmjerenost na općenito važeća etička načela«. Taj niz smatra univerzalnim, jer je na nj naišao u različitim kulturama. Djeca u obliku grupne diskusije razmatraju određene situacije moralnih konflikata (dilema) te povećavaju stupanj svoje rasudne moći. Peti je pristup “moralni odgoj kroz moralno okruženje” koji se također »temelji na Kohlbergovoj teoriji razvitka moralne rasudne moći«. U školi se nastoje stvoriti »uvjeti koji učenicima omogućuju sudjelovanje u procesu odlučivanja« o moralnim problemima na koje nailaze u svakodnevnim situacijama i preuzimanje odgovornosti za donesene odluke (Terhart, 2001, 174–179).

Razlike u vrijednostima su velike, ovisno o autoru i teoriji koju zastupa, ali i mjestu i vremenu, što znači da vrijednosti priznate u našem društvu ne moraju biti priznate u nekom drugom. One »se ostvaruju u određenom društveno–kulturalnom kontekstu, u međusobnoj komunikaciji onih koji prebivaju zajedno čineći skladan sustav zajedničkih ciljeva« (Vican, 2006, 10). Današnje potrage za određenim vrijednosnim sustavom velikim su dijelom usmjerene prema traženju onoga što je zajedničko ne samo određenoj kulturi, zajednici, naciji, nego prije svega cijelomu svijetu.

2. Odgoj za vrijednosti putem vizualne i likovne komunikacije

Mediji su sredstvo oblikovanja stavova, a djeca su im izložena od najranijega doba. U odgoju su stoga važni za njihov razvoj i formiranje stavova, a u obrazovanju služe kao bitan izvor informacija. U tom kontekstu govorimo o slici kao vizu-

alnom mediju, tj. o vizualnoj komunikaciji, koja je najčešće povezana s likovnim umjetnostima, a definira se kao »prenošenje poruka vizualnim putem, pomoću simbola, znakova, tekstova, slika, svako prenošenje misli grafičkim, fotografskim, filmskim, televizijskim ili nekim drugim putem« (Stipetić–Čus et al., 2014, 132). Vizualna i likovna komunikacija vrsta je neverbalne komunikacije koja, kao i usmena, uvijek ima određenu nakanu i usmjerenje, bez obzira na to je li onaj koji ih daje ili prima svjestan toga ili ne. Uz izgovorenu riječ glavni je prijenosnik našega kulturnoga nasljeđa. Turković (2006, 327) smatra da je »jezik umjetnosti simbolički jezik i da likovna umjetnost/vizualna umjetnost može prenositi informaciju ili ocijeniti neku situaciju s istom preciznošću kao i govorna deskripcija neke situacije«.

Prema Huzjak (2004, 215) »likovni elementi (točka, crta, boja) povezani po pravilima kompozicijskih načela (ravnoteža, kontrast, ritam...) čine likovnu artikuliranu 'rečenicu'. Stoga vizualni jezik čine likovni elementi (paradigme) i kompozicijska načela (sintagme).«

Slika je, dakle, komunikacijski medij kojom se sporazumijeva, i kao takva može biti korištena kao odgojno sredstvo. Ona posreduje među ljudima na temelju vizualne obrade informacija. Odgoj za vrijednosti putem vizualne i likovne komunikacije započinje u fazi motivacije u nastavi likovne kulture. Motivaciju i poticaj za pripremu o moralnom problemu, ili nekoj vrijednosti, moguće je ostvariti putem raznih nastavnih metoda. Poticaj može biti izražen riječima, pokretom, slikom, tj. verbalno uz primjenu raznih oblika usmenoga izlaganja (pripovijedanje, opisivanje, obrazlaganje, objašnjavanje i izvještavanje), zatim razgovora (katehitički, razvojni, slobodni, diskusija, oluja ideja i dr.), putem metode čitanja i rada na tekstu, analitičkim promatranjem, dramatizacijom, simulacijom, prisjećanjem, zamišljanjem i izmišljanjem te se putem raznih likovnih tehnika doživljaj i vrijednosti mogu prenijeti u neverbalnu komunikaciju i likovnim radom osvijestiti i prikazati vrijednosti o kojima se razgovaralo. Slika u tom slučaju postaje medij odgoja za vrijednosti kojim se potiče svijest drugih i kao takva pogodna je za prijenos poželjnih vrijednosnih sustava.

3. Metodologija

Cilj ovoga istraživanja bio je identificirati koje su vrijednosti učenici osnovnoškolskoga uzrasta iskazali u svojim likovnim radovima objavljenima u zbornicima temeljem natječaja Susret hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva "Stjepan Kranjčić", tzv. Dječji Kranjčić, od 2012. do 2021. godine. Iz postavljene cilja operacionalizirana je zadaća kojom se vizualnom analizom dječjih likovnih radova želi prikazati mogućnost poučavanja odgoja za vrijednosti putem vizualne i likovne komunikacije, kao i rekonstruirati vrijednosti iskazane u dječjim likovnim radovima. U skladu s ciljem bila su postavljena sljedeća dva zadatka istraživanja: 1. utvrditi broj dječjih likovnih radova objavljenih u deset zbornika Dječjega Kranjčića u razdoblju od 2012. do 2021. godine; 2. identificirati i sistematizirati vrijednosti koje su djeca prikazala svojim likovnim radovima objav-

ljenima u zbornicima Dječjega Kranjčića te ih kategorizirati unutar određenih skupina vrijednosti, tj. utvrditi koje su vrijednosti učenici najviše prikazali unutar zadane teme.

Provedena je kvantitativna i kvalitativna analiza podataka. U postupku obrade podatka kvantitativnom analizom korištene su statističke procedure određivanja frekvencija i postotaka, utvrđen je broj objavljenih dječjih likovnih radova u svih deset zbornika prema godini objavljivanja, ustanovljena je zastupljenost određenih vrijednosti u dječjem likovnom radu, kao i učestalost pojedinih vrijednosti u podkategorijama. Kvalitativnom analizom analizirali su likovni radovi postupkom vizualne analize. Istraživanjem su kvantitativnom i kvalitativnom analizom vrijednosti kategorizirane u šest osnovnih kategorija i njihove podkategorije (29 čestica razvrstano je u 6 varijabli). Šest varijabli predstavljale su sljedeće izdvojene vrijednosti i njihove podkategorije: univerzalne (ljubav, obitelj, domovina, dobrota, poštenje), duhovne (nada, svetost istinska vjera, pobožnost, prijateljstvo, ljepota duše, poniznost, skromnost), političke (međuljudski odnosi, opće dobro, sloboda, tolerancija, ljudska prava), vitalne — zdravlje i tjelesnost (snaga, ljepota, zdravlje), kulturne (znanje, umijeće, kulturno nasljeđe, obrazovanje, ljepota prirode) i materijalne (novac, posao, rad).

4. Rezultati i rasprava

Istraživanje je provedeno na dječjim likovnim radovima nastalima u sklopu Susreta hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva “Stjepan Kranjčić”, tzv. Dječji Kranjčić, od 2012. do 2021. godine. U deset godina u stručnom ocjenjivačkom povjerenstvu za likovni natječaj bili su Sonja Tomić (predsjednica), Tomislav Buntak i Vojmil Žic. Povjerenstvo je razmotrilo 1.460 dječjih likovnih radova, a za objavu u zbornicima izabrano je 245 radova izrađenih u tehnikama: linorez, grataža, akvarel, gvaš, tempera, olovka, mozaik od papirnatih grudica, kolaž, tuš i akvatuš, kolaž tipa mozaik, pastel na papiru, alufolija obojena tušem i kombinirana tehnika (olovka u boji, pastel i kolaž). Svaki je učenik, u pravilu, imao mentora ili voditelja,³ nastavnika likovne kulture ili učitelja razredne nastave u osnovnoj školi ili centru za odgoj i obrazovanje, pod čijim je vodstvom radio.

Na natječaje Dječjega Kranjčića od 2012. do 2021. pristiglo je ukupno 1.538 likovnih radova iz osnovnih (državnih i katoličkih) osnovnih škola i centara za odgoj i obrazovanje, od kojih je 2012. diskvalificirano bilo njih 78, jer nisu udovoljili uvjetima natječaja. Organizatori su svakim natječajem predlagali novu temu, tako da su djeca svojim likovnim radovima obradili teme: obitelj, vjera — izvor nade, skromnost, predanost Bogu i ljudima, snaga riječi i sveti Dominik, hrvatski sveci i blaženici, majka, učitelj, otac i ljepota.

3 Izuzev učenika koji su rad prijavili samostalno. Za njih nemamo podatak jesu li imali mentora ili voditelja.

Tablica 1. Broj analiziranih dječjih likovnih radova u zbornicima Dječjega Kranjčića od 2012. do 2021. godine

Table 1. Amount of children's artwork analysed in the proceedings of "Kranjčić for the Children" from 2012 to 2021

Br.	Godina	Tema	Broj pristiglih radova ⁴	Broj objavljenih radova
1.	2012.	Obitelj	256	18
2.	2013.	Vjera — izvor nade	95	20
3.	2014.	Skromnost	104	21
4.	2015.	Predanost Bogu i ljudima	109	20
5.	2016.	Snaga riječi i Sveti Dominik	91	24
6.	2017.	Hrvatski sveci i blaženici	293	24
7.	2018.	Majka	189	31
8.	2019.	Učitelj	163	29
9.	2020.	Otac	120	24
10.	2021.	Ljepota	118	35
Ukupno:			1.538	245

Broj prijava na likovni dio natječaja varirao je s godinama od 91 (2016) do 293 (2017).⁵ Broj izabranih radova za objavu u zborniku nije ovisio o broju pristiglih prijava, nego o izboru stručnoga ocjenjivačkoga povjerenstva, koje je radove biralo prema kriterijima struke. Najviše ih je objavljeno 2021. — 35 likovnih radova.

4 Na natječaj je pristiglo 256 likovnih radova, ali dio ih je diskvalificiran zbog ne udovoljavanja uvjetima natječaja. Prosudbenomu povjerenstvu proslijedeno je 178 radova (Tomić, 2012, 5).

5 Na natječaj prvoga susreta pristiglo je 256 likovnih radova iz osnovnih (državnih i katoličkih) osnovnih škola i centara za odgoj i obrazovanje koje je ocijenilo stručno ocjenjivačko povjerenstvo za likovni natječaj. Izabrano je 18 likovnih radova koji su objavljeni u zborniku za 2012. godinu. Godine 2013. pristiglo 95 likovnih radova iz 68 hrvatskih škola, a za objavu ih je izabrano 20. Sljedeće, 2014. godine javilo se je 89 učenika iz 34 škole i 13 učenika samostalno sa 104 likovna rada, od kojih je za objavu bio izabran 21 likovni rad. Godine 2015. prijavljeno je bilo 109 likovnih radova iz 65 škola, a izabrano ih je 20. 2016. godine na natječaj je pristigla 91 prijava iz 36 škola i 13 samostalnih, a izabrano je 24 likovna rada. Godine 2017. prijavljena su bila 293 likovna rada iz 77 škola i 5 učenika samostalno te su izabrana 24. Godine 2018. iz 89 škola prijavilo se je 189 likovnih radova i izabrano ih je 31. Godine 2019. prijavljena su bila 163 likovna rada iz 74 škole, a 29 likovnih radova bilo je odabrano za objavu. Godine 2020. na natječaj je pristiglo 120 likovnih radova iz 62 škole, a odabrana su 24, a 2021. prijavilo se je 118 likovnih radova iz 56 osnovnih škola, a za objavu u zborniku odabrano je 35 likovnih radova.

Tablica 2. Ukupan broj dječjih likovnih radova u deset zbornika Dječjega Kranjčića od 2012. do 2021. godine

Table 2. All of the children's artwork in ten proceedings of "Kranjčić for the Children" from 2012 to 2021

Teme	Obitelj	Vjera izvor nade	Skromnost	Predanost Bogu i ljudima	Snaga riječi i Sv. Dominik	Hrvatski sveci i blaženici	Majka	Učitelj	Otac	Ljepota		
Br. zbornika	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	Ukupno	
	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	%
Univerzalne	5	2	5	4	3	5	18	3	13	8	66	27
Ljubav	1	0	0	3	1	1	9	2	7	2	26	10,61
Obitelj	3	0	2	1	1	0	4	0	3	3	17	7
Domovina	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	3	1,22
Dobrota	0	2	3	0	1	4	4	1	3	2	20	8,16
Poštenje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Duhovne	13	17	12	16	21	19	13	11	7	19	148	60,41
Nada	1	4	3	3	3	0	2	1	0	3	20	8,16
Svetost	4	1	2	2	3	7	3	3	2	6	33	13,47
Istinska vjera	3	8	0	5	8	4	3	0	2	2	35	14,29
Pobožnost	2	3	1	2	6	3	2	0	1	4	24	9,80
Prijateljstvo	2	0	3	0	0	0	2	6	1	1	15	6,12
Ljepota duše	0	1	0	0	0	1	1	1	1	1	6	2,45
Poniznost	0	0	2	4	1	3	0	0	0	1	11	4,49
Skromnost	1	0	1	0	0	1	0	0	0	1	4	1,63
Političke	0	0	1	0	0	0	0	3	0	6	10	4,10
Međuljudski odnosi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	0
Opće dobro	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	2	0,82
Sloboda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0,82
Tolerancija	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	3	1,22
Ljudska prava	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vitalne — zdravlje i tjelesnost	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0,8
Snaga	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0,41

Ljepota	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zdravlje	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0,41
Kulturne	0	0	3	0	0	0	0	10	0	2	15	6,1
Znanje	0	0	0	0	0	0	0	7	0	0	7	2,90
Umijeće	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kulturno nasljeđe	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0,82
Obrazovanje	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	3	1,22
Ljepota prirode	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	3	1,22
Materijalne	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	4	1,6
Novac	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Posao	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0,82
Rad	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	0,82
Ukupno	18	19	21	20	24	24	31	29	24	35	245	100

Za potrebe kvantitativne analize vrijednosti korišten je protokol koji je sadržavao šest klasificiranih kategorija vrijednosti.⁶ To su: univerzalne vrijednosti (ljubav, obitelj, domovina, dobrotu, poštenje), duhovne (nada, svetost istinska vjera, pobožnost, prijateljstvo, ljepota duše, poniznost, skromnost), političke (meduljudski odnosi, opće dobro, sloboda, tolerancija, ljudska prava), vitalne — zdravlje i tjelesnost (snaga, ljepota, zdravlje), kulturne (znanje, umijeće, kulturno nasljeđe, obrazovanje, ljepota prirode) i materijalne vrijednosti (novac, posao, rad).

Kvalitativnom, vizualnom analizom utvrđeno je koja se vrijednosna poruka prenosila dječjim likovnim radom. Uočeno je da je najviše poruka svrstano u kategoriju duhovnih vrijednosti i to posebno 2016. godine (14%), kada je zadana tema bila *Snaga riječi i Sv. Dominik*. Nešto manje 2017. i 2021. (13%) te 2013. (11%) vezano uz teme *Hrvatski sveci i blaženici*, *Ljepota* i *Vjera izvor nade*. Ukupno gledano u odnosu na vrijednosti koje su iskazane u dječjim likovnim radovima najviše njih (60%) spada u kategoriju duhovnih vrijednosti. Unutar podkategorija duhovnih vrijednosti u najvećem postotku iskazane su vrijednosti: istinska vjera (23,6%), svetost (22,3%) i pobožnost (16,2%), nada (13,5%), prijateljstvo (10%), poniznost (7,4%), ljepota duše 4,3% i skromnost (2,7%).⁷

Sljedeće najviše iskazane vrijednosti u objavljenim dječjim radovima bile su univerzalne vrijednosti (27%) pri obradi teme *Majka* (27%), *Otac* (20%) i *Ljepota* (12%). U podkategoriji univerzalnih vrijednosti prevladale su vrijednosti: ljubav (39,4%), dobrotu (30,4%), obitelj (25,7%) i domovina (4,5%).

⁶ Klasifikaciju vrijednosti autori su izradili temeljem korištene literature.

⁷ Postotak u podkategoriji izračunat je u odnosu na sumu varijable u kojoj se nalaze, a ne za ukupan broj dječjih likovnih radova.

Kulturne vrijednosti iskazane putem likovnoga dječjega stvaralaštva zastupljene su sa 6,1% u ukupnom iskazivanju tih vrijednosti. Najviše 2019. godine uz zadanu temu *Učitelj* (66,6%) i nešto manje 2014. uz temu *Skromnost* (20%). Unutar te kategorije najviše je zastupljena podkategorija znanje s 46,6%, a podjednako su zastupljene podkategorije obrazovanje i ljepota prirode s po 20% i kulturno nasljeđe s 13,4%.

Političke vrijednosti iskazane su ukupno 4% putem dječjih likovnih radova, najviše kroz teme *Ljepota* (60%), *Učitelj* (30%) i *Skromnost* (10%). U toj kategoriji najviše su promovirane vrijednosti međuljudski odnosi i tolerancija (30%), opće dobro (20%) i sloboda (20%).

Materijalne vrijednosti zastupljene su u ukupnom prikazu vrijednosti putem dječjega likovnoga stvaralaštva s 1,6%, podjednako u podkategoriji posla (50%) i rada (50%), a obrađene su unutar tema *Učitelj* i *Otac*.

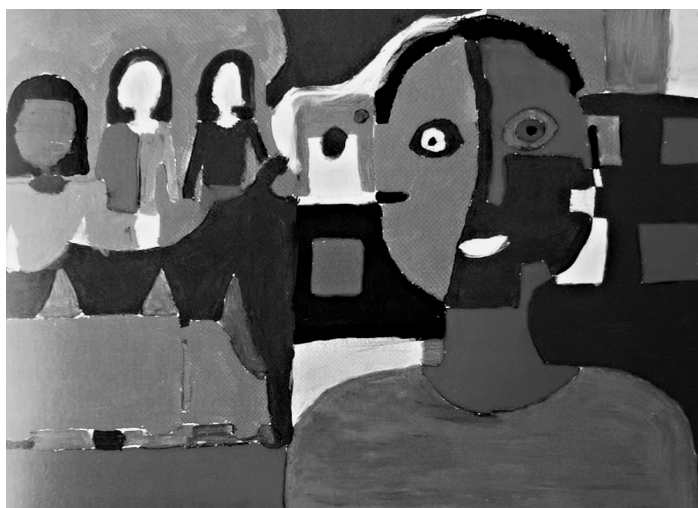
Vitalne vrijednosti koje su obuhvaćale zdravlje i tjelesnost zastupljene su sa svega 0,8% kroz temu *Otac*, i to u podkategoriji snage (50%) i zdravlja s (50%).

Vizualna i likovna komunikacija, komunikacija koja je vrlo bliska djeci osnovnoškolske dobi, pokazala se je primjerenom u svrhu stjecanja željenih odgojnih ciljeva i dobar izbor za razvoj vrijednosnih stavova djece. S obzirom na to da je slika komunikacijski medij koji djeca lako razumiju, prihvaćaju i rado se njome izražavaju, pogodno je komunikacijsko sredstvo za prijenos njihove ekspresije i neverbalne poruke onoga što doživljavaju. U odgoju za vrijednosti putem vizualne i likovne komunikacije rad mentora i voditelja u fazi motivacije imao je zasigurno važnu ulogu u prijenosu željenih vrijednosti. Oni su putem verbalnih metoda, metoda demonstracije, rada na tekstu, simulacije, analitičkoga promatranja potaknuli i motivirali dječju maštu i kreativnost te ih vodili prema postavljenim ciljevima, prema cjelokupnomu razvoju s naglaskom na razvoj osobnosti putem odgoja za vrijednosti, kao i razvoju svijesti o vrijednostima u društvu u kojem odrastaju.

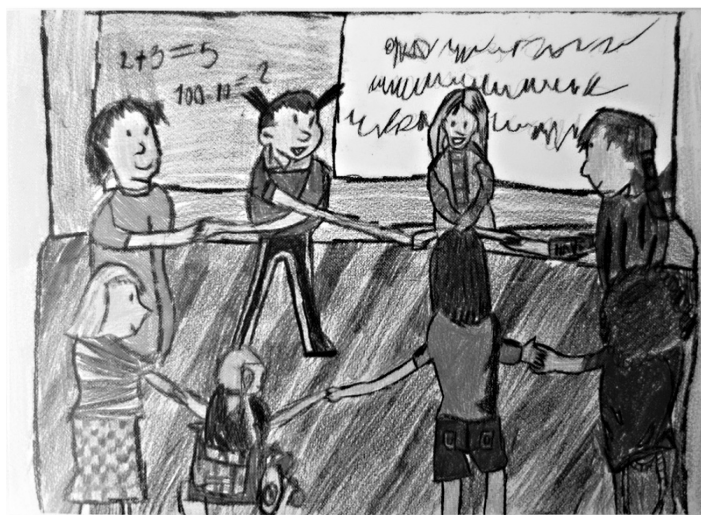
Slično istraživanje provedeno je 2018. godine na časopisu za djecu i mlade *Milodarke — list za hrvatsku mladež sa slikama*, koji je izlazio od 1913. do 1914. godine. Analizom sadržaja autori Lenard i Božić Lenard (2018) identificirali su i kategorizirali odgojne vrijednosti promovirane u časopisu kroz analizu književnih tekstova (žanr: pjesma, pripovijest, pouka). Rezultati istraživanja ukazali su na to da je analiziranim tekstovima najviše djelovano na promociju poželjnih obilježja osobnosti, koja su bila iskazana kroz vrijednosti: opreznost, vrijednost znanja, vrijednost zdravoga načina života, odgovornost, marljivost, poslušnost, nesebičnost, poniznost, pravednost, poštivanje odraslih, umjerenost, poštivost, mudrost, ponos, odanost, snalažljivost i poštenje. Od univerzalnih vrijednosti najviše je bio promoviran rad, te obiteljske i religijske vrijednosti. Uspoređujući rezultate ova dva istraživanja, uočavamo razliku u rangiranju najviše promoviranih vrijednosti. U časopisu *Milodarke* najviše promovirane bile su poželjne osobine osobnosti, rad, a potom obiteljske i religijske vrijednosti, a vizualnom je analizom dječjih likovnih radova u našem istraživanju utvrđeno da su djeca u svojem radu prvenstveno promovirala duhovne vrijednosti, a najmanje materijalne i vitalne.



Slika 1. Ozana Kapus (1. r.), *Ljepota kišnog dana — veseli kišobrani*, akvarel, mentorica Đurđica Pošta, Osnovna škola Antun Nemčić Gostovinski (Koprivnica) (Tomić, 2021, 29), neverbalna poruka: prijateljstvo
 Image 1. Ozana Kapus, *The Beauty of a Rainy Day — Happy Umbrellas*, watercolor, Mentor: Đurđica Pošta, Primary School „Osnovna škola Antun Nemčić Gostovinski“ (Koprivnica) (Tomić, 2021, 29), nonverbal message: friendship



Slika 2. Sara Lukaček (6. r.), *Tata na putu*, gvaš, mentorica Biserka Hudoletnjak, Osnovna škola Vinica (Vinica) (Tomić, 2020, 137), neverbalna poruka: posao
 Image 2. Sara Lukaček (Grade 6), *Dad on the Road*, gouache, Mentor: Biserka Hudoletnjak, Primary School „Osnovna škola Vinica“ (Vinica) (Tomić, 2020, 137), nonverbal message: work



Slika 3. Anton Đurašin (4. r.), *Igra u učiteljicom*, pastel na papiru, mentorica Renata Koprivnjak, Osnovna škola Rovišće (Rovišće) (Tomić, 2019, 113), neverbalna poruka: tolerancija

Image 3. Anton Đurašin (Grade 4), *A Game with My Teacher*, pastel on paper, Mentor: Renata Koprivnjak, Primary School „Osnovna škola Rovišće“ (Rovišće) (Tomić, 2019, 113), nonverbal message: tolerance

Zaključak

Vrijednosti se prenose na mnoge načine, svjesno, nesvjesno, namjerno, ne-namjerno, a najviše odgojem. Promicanje duhovnoga, moralnoga, društvenoga i kulturnoga razvoja mladih zadaća je koja se može provoditi kroz odgojno–obrazovno djelovanje u školi, drugim odgojno–obrazovnim institucijama i nevladinim udrugama. Udruga “Dr. Stjepan Kranjčić” u svojoj misiji ima djelovanje na duhovnost, kulturu i obrazovanje, poticanje umjetničkoga stvaralaštva, posebice književnoga i likovnoga, s ciljem promocije kršćanskih, ali i drugih kategorija odgojnih vrijednosti. Analizirajući likovno stvaralaštvo djece temeljem natječaja Dječjega Kranjčića u deset zbornika u razdoblju od 2012. do 2021. godine, u kojima je bilo objavljeno 245 dječjih likovnih radova, dobiveni su podatci da su dječjim likovnim radovima obrađene i odaslane poruke odgoja za duhovne, univerzalne, kulturne, političke, materijalne i vitalne vrijednosti. Najviše su bile promovirane duhovne (61%), zatim univerzalne (27%), kulturne (15%), političke (4,1%), materijalne (1,6%) te vitalne vrijednosti koje podrazumijevaju zdravlje i tjelesnost (0,8%). Učestalost prema vrijednostima definiranim u podkategorijama djeca su u svojim likovnim radovima poslala poruke istinske vjere, svetosti, ljubavi, pobožnosti, dobrote, nade, obitelji, prijateljstva, poniznosti, znanja, ljepote duše, skromnosti, obrazovanja, tolerancije, međuljudskih odnosa, kulturnoga nasljeda, posla, rada, snage i zdravlja. Mentori i voditelji s obzirom

na važnu ulogu u pripreмноj fazi i motivaciji za određenu temu prije početka dječjega likovnog stvaralaštva trebali bi podjednako usmjeriti djecu prema svim vrijednostima kojima se vodimo kroz život, dakle, uz duhovne, ukazati na važnost vrijednosti obrazovanja, tolerancije, pozitivnih međuljudskih odnosa, kulturnoga nasljeda, posla, rada, snage i zdravlja.

Odgoj za vrijednosti putem vizualne i likovne komunikacije od velike je važnosti i može se primijeniti od najranije dobi. Vizualnom i likovnom komunikacijom postižu se odgojni zadatci, prijenos znanja o dobroti, pravednost, tolerancija, uvažavanje i dr. Slika je sveprisutan medij koji odašilje neverbalne poruke i utječe na formiranje stavova djece i mladih, stoga vizualna i likovna komunikacija treba biti korištena kao sredstvo odgoja za vrijednosti, kako kroz formalne školske programe tako i putem programa nevladinih udruga, za što je pozitivan primjer djelovanja Udruga “Dr. Stjepan Kranjčić”, koji nam je bio poticaj za ovaj rad.

Literatura

- Brković, Vjera; Bušljeta Kardum, Rona (2021). Pregled razvoja odgoja i obrazovanja za vrijednosti u okvirima povijesno–društvenoga konteksta. *Obnovljeni Život*, 76(1), 113–124.
- Huzjak, Miroslav (2004). Semiologija i strukturalna korelacija. *Metodika*, 5(9), 214–220.
- Ferić, Ivana (2007). Univerzalnost sadržaja i strukture vrijednosti: Podaci iz Hrvatske. *Društvena istraživanja*, 16(1–2), 3–26.
- Kovačević, Vlaho (2014). Vrijednosna orijentacija i kršćanske vrijednosti. *Nova prisutnost*, 12(2), 221–238.
- Lenard, Ivan; Božić Lenard, Dragana (2018). Analiza odgojnih vrijednosti u časopisu za djecu i mladež Milodarke. *Anafora*, 5(2), 295–314.
- Miliša, Zlatko; Dević, Jasminka; Perić, Ines (2015). Kriza vrijednosti kao kriza odgoja. *Mostariensia*, 19(2), 7–20.
- Rakić, Vini; Vukušić, Svjetlana (2010). Odgoj i obrazovanje za vrijednosti. *Društvena istraživanja*, 19(4–5), 771–795.
- Sablić, Marija; Blažević, Ines (2015). Stavovi učitelja prema vrijednostima kao temeljnim sastavnicama nacionalnog okvirnog kurikulum. *Školski vjesnik*, 64(2), 251–265.
- Skledar, Nikola (1998). *Osnovni oblici čovjekova duha i kulture: Uvod u antropologiju: (II. dio)*. Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo.
- Stipetić–Čus, Natalija; Zubek, Elen; Petrincec–Fulir, Blanka; Jurić–Avmedoski, Zrinka (2014). *Likovna umjetnost 4: Udžbenik iz likovne umjetnosti za 4. razred srednjih škola s četverogodišnjim programom*. Zagreb: Alfa.
- Terhart, Ewald (2001). *Metode poučavanja i učenja: Uvod u probleme metodičke organizacije poučavanja i učenja*. Zagreb: Educa.
- Tomić, Sonja (ur.) (2012). *Odrasla jutra: 1. susret hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva “Stjepan Kranjčić”*. Križevci: Glas Koncila.
- Tomić, Sonja (ur.) (2013). *Izvor nade: 2. susret hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva “Stjepan Kranjčić”*. Križevci: Glas Koncila.
- Tomić, Sonja (ur.) (2014). *Kovčeg skromnosti: 3. susret hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva “Stjepan Kranjčić”*. Križevci: Glas Koncila.
- Tomić, Sonja (ur.) (2015). *Tvoja sam svijeća...: 4. susret hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva “Stjepan Kranjčić”*. Križevci: Glas Koncila.

- Tomić, Sonja (ur.) (2016). *Vatra dominikanske riječi: 5. susret hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva "Stjepan Kranjčić"*. Križevci: Glas Koncila.
- Tomić, Sonja (ur.) (2017). *Za druge disati: 6. susret hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva "Stjepan Kranjčić"*. Križevci: Glas Koncila.
- Tomić, Sonja (ur.) (2018). *Čuvarica srca moga: 7. susret hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva "Stjepan Kranjčić"*. Križevci: Glas Koncila.
- Tomić, Sonja (ur.) (2019). *Učitelju, gdje stanuješ?: 8. susret hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva "Stjepan Kranjčić"*. Križevci: Glas Koncila.
- Tomić, Sonja (ur.) (2020). *Stijena mog života: 9. susret hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva "Stjepan Kranjčić"*. Križevci: Glas Koncila.
- Tomić, Sonja (ur.) (2021). *Ljepota se gleda očima srca: 10. susret hrvatskoga dječjega duhovnoga stvaralaštva "Stjepan Kranjčić"*. Križevci: Glas Koncila.
- Turković, Vera (2006). Komunikacija putem vizualne umjetnosti u međunarodnoj suradnji. *Socijalna ekologija*, 15(4), 325–337.
- Vasta, Ross; Haith, Marshall M.; Miller, Scott A. (1997). *Dječja psihologija*. Zagreb: Slap.
- Vican, Dijana (2006). Odgoj i obrazovanje u Hrvatskoj u kontekstu europskih vrijednosti. *Pedagoški istraživanja*, 3(1), 9–20.
- Vukasović, Ante (2010). Odgojna preobrazba u teleologijskom i aksiologijskom ozračju. *Odgojne znanosti*, 12(1), 97–117.

The Artistic Creativity of Children and Values Education

Values Reflected in Artwork Contained in the Proceedings of the Meeting of the Croatian Association of Children's Spiritual Creativity "Stjepan Kranjčić"

Renata Burai*, Robert Šimrak**, Goran Radoš****

Summary

Values are transmitted in a variety of ways, most notably through upbringing. In this paper, the teaching of values education through visual/artistic communication is explored in reference to the Meeting of the Croatian Association of Children's Spiritual Creativity „Dr. Stjepan Kranjčić“. The paper identifies the values promoted through the children's artwork published in ten volumes of the proceedings of the Association of Children's Literary Creativity „Kranjčić“. Children were encouraged to promote spiritual and socio-humanistic values through their art. From 2012 to 2021, the artwork of 245 children was published in the proceedings. Messages on values education with regard to spiritual, universal, cultural, political, material and vital values were transmitted through their art. Values which were promoted the most were spiritual (61%), followed by universal (27%), cultural (15%), political (4.1%), material

* Renata Burai, Ph.D., Assistant Professor, Academy of Fine Arts, University of Zagreb. Address: Ilica 85, 10000 Zagreb, Croatia. E-mail: renata.burai@alu.unizg.hr

** Robert Šimrak, Ph.D., Fine Arts Professor, Academy of Fine Arts, University of Zagreb. Address: Ilica 85, 10000 Zagreb, Croatia. E-mail: robert.simrak@alu.unizg.hr

*** Goran Radoš, Ph.D., Postdoctorand, Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb. Address: Borongajska cesta 83 d, 10000 Zagreb, Croatia. E-mail: grados@hrstud.hr

(1.6%) and vital values, which include health and the human body at 0.8%. The children conveyed messages through their art on true faith, holiness, love, piety, kindness, hope, family, friendship, humility, knowledge, beauty of the soul, modesty, education, tolerance, interpersonal relationships, cultural heritage, job, work, strength and health. Since the competition emphasized the spiritual aspect, the hypothesis was confirmed that children expressed their spiritual values mostly through their art. By means of a combination of various teaching methods, teachers encouraged the children's creativity and guided them toward their teaching goal — personality development through values education.

Keywords: Stjepan Kranjčić; Kranjčić for the Children; education; values; values education; visual communication; fine communication